

Franc Trček

**LOMOPOHAJKOVALEC:
NIZKOTEHNOLOŠKA GLOKALNA SUBKULTURA V
DOBI TEHNOKULTURE**

Dr. Franc Trček

LOMOPOHAJKOVALEC: NIZKOTEHNOLOŠKA GLOKALNA SUBKULTURA V DOBI
TEHNOKULTURE

Knjižna zbirka SKODELICA KAVE

Urednika zbirke: dr. Karmen Šterk in dr. Mirt Komel

Copyright po delih in v celoti FDV 2011

Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je
prepovedano.

Fotografije, z izjemo petih, in vse fotozgodbe predstavljene v
monografiji so avtorjevi posnetki. Ustvarjeni so bili z uporabo Fisheye
No. 2 in Actionsampler lomofotoaparatom.

Izdajatelj: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV

Za založbo: Hermina Krajnc

Recenzenta: dr. Mitja Velikonja in dr. Peter Stankovič

Naslovnica in prelom: Jasmina Ploštajner

Tisk: NTD d.o.o.

Izid knjige sta podprla Center za prostorsko sociologijo na FDV in
Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

Naklada: 150 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

316.334

316.42:659.2

TRČEK, Franc

Lomopohajkovelec / Franc Trček. - Ljubljana : Fakulteta za družbene vede,
Založba FDV, 2011. - (Knjižna zbirka Skodelica kave)

Dostopno tudi na: <http://www.fdv.uni-lj.si/zalozba/edostop.asp>

ISBN 978-961-235-510-4

ISBN 978-961-235-511-1 (ePUB)

258402560

KAZALO

7	LOMOPOHAJKOVALEC: PRAVA KNJIGA ZA OB SKODELICI KAVE
17	O POMEMBNOСТИ MINORNEGA
25	NA ZAČETKU JE BILA TOVARNA
33	IN POTEM PRIDEJO ŠTUDENTI, KI JIM OSTANE PREVEČ ČEŠKIH KRON
39	MATRIKA MINORNEGA ALI INTERNET KOT PROSTOR GLOKALIZACIJSKIH ZGODB
49	»NIZKA TEHNOLOGIJA« KOT IZZIV V ČASU (VISOKE) TEHNOKULTURE
57	FUCK THE RULES! – 10 LOMOGRAFSKIH PRAVIL
65	GENERALIZIRANE LOMOGRAFSKE MENJAVE
73	KAJ SPLOH HOČEJO SPOROČATI PRIPADNIKI LOMOPLEMENA?
75	LOMOGRAFI – ZAPISOVALCI URBOGLIFOV
83	MI, LOMOFLÂNEURJI
93	LOMOGRAFIJA – USPEŠNA POTROŠNIŠKA RETROZGODBA
107	LOMOPOHAJKOVANJE IN ZAJEMANJE TEKSTUR URBANE VSAKDANJOSTI - LOMOGRAFIJA KOT METODOLOŠKO NAČELO
117	VABILO K POHAJKOVANJU
121	LITERATURA

LOMOPOHAJKOVALEC: PRAVA KNJIGA ZA OB SKODELICI KAVE

Mirt Komel

Glede na to, da je pričujoča knjižica prva edicija novoustanovljene zbirke, ki sva ji s sourednico Karmen Šterk nadela ime Skodelica kave, najprej nekaj besed o njej. Skodelici kave namreč.

V slovenskem kulturnem prostoru ima ta besedna zveza svojo točno določeno asociativno rabo, ki jo je fiksiral cinično-nihilistični Ivan Cankar v obdobju, ko je med drugim pisal tudi svojo anarhistično interpretacijo marksizma. Danes, prav tako kot včeraj in predvčerajšnjim, ga nihče ne bere na ta način; nacionalistični šolski sistem nam ga je – tako kot mnoge druge avtorje – priskutil kot »avtorja nacionalnega pomena«, ne glede na to, da se sam Cankar

na nacionalno vprašanje ni oziral kaj prida. Tako kot denimo France Prešeren, ki je povsem preziral nacionaliste svoje dobe, tiste, ki so ga v dobi pomladi narodov prvi povzdignili v nacionalni simbol. Zanimivo bi bilo branje interpretacije teh dveh in drugih »slovenskih klasikov«, ki ne bi tako zelo poudarjalo pridevnika v tej besedni zvezi, marveč bolj samostalni. Toda to je druga problematika, ki presega namen tega, kar sem si tukaj zadal povedati, tako da se raje vrnimo k izhodiščni besedni zvezi.

Skodelica kave ima pri nas, kot rečeno, svoj specifičen, nezaobidljivi kulturni pomen, sproža nam točno določene asociacije na Cankarja, na željo po dobri kavi takrat, ko je ni moč najti, pa na mater, ki jo kljub temu najde in nam jo prinese, nenazadnje pa še na abruptno zavrnitev nje same (matere ali kave?): »Ne maram zdaj!« Topika želje, ki se ne sme izpolniti, če naj ostane želja v pravem pomenu besede, se veže s topiko občutka krivde zavrnitve materinega izkaza ljubezni, oboje pa bo postalo sestavni del tega, kar se običajno imenuje »slovenski nacionalni značaj«. Ne glede na to, ali je Cankar izumil tovrsten pogled na psihološki ustroj »Slovenca« ali je nemara samo iz lastne izbe pobral, kar je bil uzrl tako pri bližnjem kot daljnem sosеду – stvar je v naši sedanjosti utečena besedna zveza, ki deluje s svojim točno določenim metaforičnim toposom.

Namen zbirke Skodelica kave – ali vsaj eden izmed namenov – je natanko interpretativno branje tistih literarnih del, ki so odločilno vplivali na izo-

blikovanje nekih kulturnih pojavov in jih paradigmatško utelešajo. Natančneje rečno, v tej zbirki nameravamo objavljati literarna besedila, ki bi bila opremljena z znanstveno študijo s področja kulturologije, antropologije, sociologije, komunikologije in filozofije. Tako bi lahko denimo nekdo vzel v interpretativno branje pravljice Svetlane Makarovič ali pesmi Toneta Pavčka, vendar tudi manj prepoznavna literarna ali druga umetniška dela ljudi, ki so prepoznavni zaradi drugih razlogov, kot na primer pesmi antropologinje Ruth Benedict ali skladbe za klavir Friedericha Nietzscheja. Seveda je tukaj še neskončen nabor korespondenc, ki samo čakajo na pravo interpretacijo, kot so na primer pisma med Reinerjem Mario Rilkejem in Lou Andreas-Salomé ali med Hannah Arendt in Martinom Heideggerjem. To je ena plat naše nastajajoče zgodbe.

Tista druga plat pa zadeva staro filozofsko dilemo med vsebino in formo, kolikor je namen zbirke tudi objava izvirnih znanstvenih besedil na literarno ali kakšno drugo umetniško tematiko v kontekstu kulturološkega proučevanja pojavov vsakdanjega življenja, pri čemer se tudi pri teh besedilih pričakuje stilistično dodelano, esejistično, a vendar še vedno znanstveno besedilo.

Pravim »stara dilema«, toda ta dilema je še vedno aktualna, kolikor se sodobna filozofija (in ne samo ona) še vedno intenzivno ukvarja s tem vprašanjem tudi na ravni znanosti, vprašanjem, ki še zdaleč ni rešeno, pa četudi bi nam različne pretirano

pozitivistično naravnane metodologije rade ponudile rešitev v steklenici strupa, zapakiranega v embalaži zdravila. Vprašanje se v poenostavljeni, splošni formuli glasi: ali je izrazna forma jezika sestavni del vsebine, ki jo neka veda ali znanstvena disciplina podaja, ali je nemara samo nepotreben dodatek, ki vsebino bolj kazi, kot jo osvetljuje, in tako predstavlja neizbežen šum v komunikaciji, ki ima pretenzijo po tem, da bi bila čim bolj čista. Tukaj podajamo afirmativno držo do oblike znanstvenega pisanja, ki se manj ozira na slovnično pravilnost in bolj na estetsko stiliziranost ter avtorsko izvirnost, pa četudi na rovaš ustaljenim besednim zvezam, kanonu eksaktnosti in znanstvenemu hermetizmu. Takšna znanost, ki se ne boji uporabe govorice vsakdanjega življenja pri podajanju svojih misli, v nasprotju s tistimi, ki z znanstveno govorico zgolj kamuflirajo površinskost misli, mora biti tako kot tista Vesela znanost, s katero je mogoče dihati z lažjimi pljuči in misliti s širokim zamahom kril intelektualne domišljije.

Topike, ki jih je mogoče s tega stališča pokriti, so seveda zelo raznovrstne, vendar velja vsaj omeniti paleto običajnih osumljencev, ki se znajdejo na seznamu vsake edicije kulturologije vsakdanjega življenja. Poleg literature še druge umetnosti, od klasičnih (gledališča, slikarstva, kiparstva) do modernejših (fotografija, film) pa vse tja do najsodobnejših tehnik umetniške reprezentacije (grafitarstvo, računalniška grafika). Skratka, paleta tematik

je pisana, prav tako kot je pisan nabor možnih vhodov na paletu ali možne poteze čopiča/pisala, ki se bo lotil kakšnega takšnega podvzetja.

Skodelica kave ni samo cankarjanska metafora, prav tako kot ni samo naslov zbirke, temveč tudi tale skodelica tukaj, o kateri je Giuseppe Verdi zapisal, da je »balzam za srce in dušo«, in tista skodelica kave nasploh, s katero marsikdo med nami začinja svoje bralne navade in jih spreminja v kulturo. Če sedaj vprašanje forme transsubstanciramo na raven formata same knjige: zbirka Skodelica kave je mišljena kot zbirka knjig, metaforično rečeno, »za vsak žep« in, dobessedno vzeto, »za v vsak žep«. Priročnih, pohajkovaških, flâneurovskih knjižic, ki nimajo pretenzij po epskih razsežnostih, kakor se tudi po drugi strani izogibajo poljudnega, zgolj strokovnega natolcevanja raznih »priročnic«, ki dandanes krožijo po knjigarnah in torbah ljudi.

Menim, da knjiga Franca Trčka kot otvoritvena knjižica zbirke v vseh vidikih izpolnjuje in uteleša to drugo poslanstvo zbirke, saj je napisana v živem, berljivem znanstvenem jeziku, ki v tem kodu že utečenemu bralcu ponuja nove in nove načina rekanja, od znanstveno nevesčega bralca pa terja zgolj to, kar mora takšno delo terjati, če naj bo na stopnji svojega pojma, namreč neki intelektualni napor ob branju. Lomopohajkovelec se loteva fenomena urbanih lomografskih subkultur, torej skupnosti entuziastov nad ruskim fotoaparatom, znanim pod ljubkovalnim imenom »lomo«, ki v sebi združuje retro in futuri-

stične estetike te sicer minorne in manjšinske prakse vsakdanjega življenja. Toda, kot opozarja sam avtor v uvodnih besedah (via Paul Virilio in Gilles Deleuze), majorne zgodbe stojijo na minornih, za razumevanje prvih pa je nujno potrebno razumevanje drugih; še več, ravno v minornem se nahaja tudi emancipatorni potencial, saj je minorno enormno ravno v svojem nepredvidljivem, neulovljivem potencialu.

Subkulturno skupnost tistih, ki se ukvarjajo z lomografijo, avtor označi kot sodobne lomoflâneurje, torej kot tiste, ki se sprehajajo po urbanih krajinah vsakdanjega življenja z nobenim drugim namenom od tega, da izkusijo mesto kot tako. Za razliko od pesniškega flâneurja Charlesa Baudelaira »lomopohajkovalci« mesto izkušajo skozi objektiv fotoaparata ali, natančneje, skozi izkušnjo mesta fotografirajo in poskušajo uloviti minljivost nekega minornega, neulovljivega trenutka, ki v fotografiji paradoksalno izgubi ravno svojo trenutnost in postane nekaj trajnega, nekaj, kar je lahko dano na vpogled tudi drugim. Poleg podajanja zgodovine lomografske subkulture, od njenega vznika na dunajskih ulicah pa vse do tega, da je praksa postala globalni fenomen največjih svetovnih urbanih središč, avtor celoten fenomen nenehno reflektira skozi izbrano družbo avtorjev, s katerimi preživlja svoje skodelice kave in s pomočjo katerih se v tej knjigi loteva tudi širših s tem povezanih tematik (potrošništvo, urbane subkulture itn.). Kritična refleksija do področij vedno-